

NELIO – EN FRÄLSARE?

Författaren Henning Mankell är född 1948. Han är känd för sina böcker om poliskommisarie Kurt Wallander men har även skrivit barn- och ungdomsböcker. I sin första roman BERGSPRÄNGAREN (1973) rapporterar han om välfärdssamhällets förlorare ur ett arbetarperspektiv. I COMÉDIA INFANTIL utgiven på Ordfronts Förlag år 1995 är handlingen förlagd till Mozambique, där Henning Mankell själv bor.

Huvudpersonen i boken är ett fattigt barn som heter Nelio. Banditer tränger in i hans by och skövlar och dödar. Istället för att på banditledarens order skjuta en jämnårig pojke i byn och bli barnsoldat skjuter Nelio banditen och flyr sedan i riktning mot havet. I storstaden Maputo blir han ledare för ett gäng gatubarn. Under ett nattligt framförande av en pjäs i en teaterbyggnad skottskadas Nelio allvarligt. Han förs i hemlighet upp på taket till ett bageri av bageriarbetaren José Vaz, även kallad vindarnas krönikör. Under de sista nio dagarna i sitt unga liv förtäljer han sin historia.

Mankells skildring av våld och umbäranden är som hämtad ur verkligheten. Mankell är säkert påverkad av vad han sett i Mozambique och vill genom sin skildring väcka människor till ett större engagemang för barn i tredje världen. Vad som är mer diskutabelt är personen Nelio. Kan man verkligen bli så ädel i misären? Kan ett barn yngre än 10 år besitta en levnadsviisdom som få äldre uppvisar? Nelios person apoteoseras. Berättelsen liknar i mångt och mycket bibelns teckning av gudasonen Jesu liv. I Mankells bok förläggs det goda till ett barn, Nelio, ett föredöme, en som offerar sig för andra. ”Eller om han nu inte varit en gud så hade han åtminstone varit ett helgon” (Mankell: Comédia infantil: s. 14). I bibelns Matteus 1:21 hittar vi följande: ”Och hon skall föda en son, och honom skall du giva namnet Jesus, ty han skall frälsa sitt folk från deras synder.”

Nelio gällde för att vara den klokaste i landet. ”Presidenten borde göra honom till sin rådgivare. Han är den klokaste människan som finns i vårt land” (Comédia infantil: s. 38). I Lukas 2: 46-48 läser vi: ”Och efter tre dagar funno de honom i helgedomen, där han satt mitt ibland lärarna och hörde på dem och frågade dem; och alla som hörde honom blevo uppfyllda av häpnad över hans förstånd och hans svar.”

Vaz lämnar den relativt säkra inkomsten på bageriet för ett högre mål, nämligen att gå ut i världen och sprida budskapet om Nelio. Jesu lärjungar var tvungna att lämna arbete och hem för att gå ut och förkunna Guds ord. Liksom Jesus förmanade sina lärjungar ger Nelio gatubarnen vissa moraliska normer att rätta sig efter. När de festar i den danske biståndsarbetarens hus säger Nelio: ”Och vi skall inte slå sönder någonting” (Comédia infantil: s. 158). Han medlar när det behövs.

Istället för att låta sig transporteras till sjukhus för sin skottskada utkämpar han under de nio dagarna på bageritaket sin dödskamp. Det skymtar mellan raderna att det är bestämt att han skall dö, att det tjänar ett högre syfte. Jesus säger i Matteus 26:18: ”Min tid är nära”. Hans kvalfyllda död på korset fogas in i ett skeende med en högre mening.

När Nelio dör skakar jorden och ryttarstatyn på torget faller sönder. ”Jag förstod att skakningarna på morgonen hade varit tillräckliga för att fundamentet till den tunga statyn skulle brista” (Comédia infantil: s. 249). När Jesus giver upp andan på korset händer något. Matteus 27:51: ”Och se, då rämnade förlåten i templet i två stycken, uppifrån och ner, och jorden skalv, och klipporna rämnade, ”.

Det är svårt att låta bli att läsa boken från pärm till pärm. Till detta bidrar det lätta språket och den dramatiska berättartekniken, som dock är fjärran från snyftnovellernas eller våldsfilmernas genre.

Mankells bok saknar tydlig religiös profil, vilket säkert är hans medvetna val. Den missionerar inte för någon särskild tro utan hör snarare hemma i de allmänhumanistiska bastionerna. Tron på förfädersandar och curandeiros, ett slags medicinmän, hjälper oss bara att placera berättelsen geografiskt. Mankell presenterar ingen lösning på de fasligheter han beskriver, varken någon politisk eller religiös sådan.

Mankells skildring skildring av gott och ont är inte helt målad i svart och vitt. Detta ger berättelsen verklighetsförankring och stärker därmed dess trovärdighet. Allt var inte dåligt under kolonialtiden. Gatubarnen begår stöld. Nelio uppmanar dem till återhållsamhet men är själv delaktig i brotten. Barnsoldater och gatubarn som stjälar skall naturligtvis inte bedömas lika hårt och strängt som vuxna. Även om så gott som ingen under rådande förutsättningar blir så ädel som Nelio kan ändå romanfiguren Nelio i Mankells gripande berättelse tjäna som föredöme i en cynisk och krigisk värld. I denna sekulariserade tid låter Mankell det goda inkarneras i barnet Nelio för att stämma människorna till eftertanke och att visa att det goda och hoppfulla finns. Utan besinning kan inte världen bli bättre. Utan hopp och godhet finns inget positivt mål att eftersträva.

Iver Livendahl 1998